

"קדושים תהיו" – פרשת קדושים

דליה מרקס (תשע"א)

חוזרים לשגרה, הסתיימו הימים הנוראים של החברה הישראלית – יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי צה"ל ולנפגעי פעולות האיבה ויום העצמאות – שלושה ימים שמקפלים בתוכם את תולדות עמנו בדורות האחרונים, יסוריו וכאביו, תקוותיו וייחוליו. כשנאלמת תרועת הפסטיבלים, בעת קיפול הדגלים טורדות אותי שאלות על המשמעות של הימים הנוראים האלה, מה הם מלמדים אותנו, מה הם דורשים מאיתנו.

חלק מהמצוקה שלנו נובעת מכך שלעתים נדמה לנו, שאין לנו יודעים ויודעות עוד מה הדרך. כולנו מבקשים טוב, כולנו רוצות להיות "עם חופשי בארצנו", אבל במציאות הכמו-שבטית הקיימת כבר לא ברור לנו מהו ה"עם" שאנחנו מדברים עליו, מה המשמעות של להיות "חופשי" ומהן התביעות שמעמידה בפנינו "ארצנו" והעובדה שלאחר כמעט אלפיים שנה חזרנו לארצנו והפכנו למדינה ריבונית. משנה לשנה נראה שהתשובות לשאלות אלה חמקמקות יותר, תובעניות יותר, מובנות מאליהן פחות.

כאן באה לעזרה פרשת השבוע שלנו. בדרך כלל נקראות בשבוע זה שתי פרשות "אחרי מות" ו"קדושים". פרשת קדושים נפתחת בקריאה של האל: "קְדָשִׁים תְּהִיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא יט, ב). התביעה הקשה הזו מופנית "אֵל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם), לא רק לכהנים וללויים, לא רק לזקני העם או לנכבדיו, אלא לכל הנשים וכל הגברים, כל הילדים, הפעוטות והקשישים, המנהיגים ושואבי המים כאחד.

מה טיבו של הציווי להיות קדוש? פרשנים נדרשו לשאלה הזו לאורך הדורות אבל התשובות הישירות ניתנות מיד בהמשך ברשימה ארוכה של מצוות המפרטות את התביעה "קְדָשִׁים תְּהִיוּ". המצוות הבאות עכשיו לקוחות משדות משמעות רחבים אבל בולטות ביניהן המצוות שבין אדם וחברו והן סרוגות וארוגות ביחד עם המצוות שבין אדם ומקום: "אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (פס' ג), "לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחֲשׂוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ. וְלֹא תִשְׁבְּעוּ בְּשֵׁמִי לְשָׁקֵר" (פס' יא-יב). אין הפרדה, מלמדת אותנו פרשת קדושים, בין יחסים הגונים בין אדם וחברו ובין מצוות שבין אדם למקום. פגיעה באדם אחר, היא פגיעה בצלם האלוהים שבו, ועל כן היא גם פגיעה באל. מעילה בכספי ציבור היא כמעילה בקודשי שמיים. הטעם ל"קְדָשִׁים תְּהִיוּ" הוא "כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם". קדושת האל היא המחייבת את החיים בקדושה.

שלוש מן המצוות המפרטות את "קְדָשִׁים תְּהִיוּ" חוזרות על מצוות שניתנו בעשרת הדברות גם אם במילים אחרות: כיבוד אב ואם, שמירת שבת ואיסור עבודה זרה. היה מי שהצביע על חזרה זו כמעידה על בעיות בעריכת התורה אבל לדעתי יש כאן משמעות עמוקה – בעשרת הדיברות ניתנו ציוויים קטגוריים – עשה ואל תעשה, ואילו כאן בפרשת קדושים, ניתנת המוטיבציה, הטעם – מדוע ולשם מה יש לקיים את המצוות, יש לקיימן כדי להעלות את חיינו בקדושה, למה עלינו לכוון כשאנו מקיימים אותן – עלינו לכוון לציווי "קְדָשִׁים תְּהִיוּ".

יום העצמאות מעלה שוב ושוב את השאלה האם אנחנו עם ככל העמים או שיש בנו ובמדינתנו משהו מהותי אחר, הנגזר מכך שעם ישראל הוא עם שונה באופן מהותי. האם אנחנו עם נבחר, "עם סגולה"? ואם כן מה טיב הקביעה הזו? והנה פרשתנו עונה בחריפות לכל אלה הטוענים שיש בנו משהו משהו סגולי, גנטי אם תרצו שהוא נעלה על זה של עמים אחרים. אינכם קדושים, אומר האל, "קְדָשִׁים תְּהִיוּ", וכיצד תהיו

קדושים? קדשו את עצמכם במעשיכם, באורחות חייכם, או אז תזכו להיות קדושים, ותהיו עם חופשי בארצכם.

גם בהפטרה נקרא השבוע בנבואת עמוס שאין בנו משהו גנטי מיוחד: "הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל נאם ה' הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלטתיים מכפתור וארם מקיר" (עמוס ט, ז). אל ירום לבכם ישראל, אינכם אלא פיסה במשחק התצריף האלוהי הגדול. אינכם שונים, ישראל, מבני הכושיים או מן הפלישתים, את אלה העלה ממצרים ואת אלה מכפתור או מצור. ובכל זאת יש קשר מיוחד בין האלוהים ובין עם ישראל, ולעתיד לבוא: "ביום ההוא אקים את ספת דויד הנפלת וגדרתי את פריציה וחרסתיו אקים ובניתיה כימי עולם" (עמוס ט, יא).

ואולי זו הדרך הנכונה לראות את שאלת הנבחרות, להתייחס אליה בהקשר היסטורי התפתחותי – כאשר העם היה במצוקה, נרדף וחסר הגנה, טוב היה להתנחם במחשבות על מיוחדותו וסגולתו. כשיהודים ויהודיות אמרו בתפילות החגים: "אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו" תחת לחץ שונאים ואויבים, המילים זקפו את קומתם והחזירו להם את כבודם העצמי. במאמרו "חצי נחמה" מסביר אחד העם את הכוח שהיה באמונה בבחירת ישראל בדורות עברו: "בדורות שעברו, כשהיו אבותינו מאמינים בפשטו של 'אתה בחרתנו', לא היתה החרפה שחרפום האומות פועלת כלל על טוהר נפשם פנימה. הם ידעו את ערכם".¹ לאמונה הזו הייתה פונקציה, היא עזרה לישראל לשמור על גאוותם במצב של פגיעות, סבילות וחוסר אונים.

אבל כיום, בחיינו במדינתנו הריבונית, ברעיון הבחירה גלומה סכנה – סכנת היהירות, השאננות ואף הגזענות. דווקא עתה כשאנחנו עם עצמאי, עלינו להזכיר לעצמנו את דברי התורה הבאים לקראת סופה של פרשתנו: "הייתם לי קדשים כי קדוש אני ה' ואבדל אתכם מן העמים להיות לי" (כ, כו) – אם נהיה קדושים, אם נקדיש עצמנו במעשינו, אז ורק אז "ואבדל אתכם", כלומר, יהיה בנו ייחוד, תהיה בנו סגולה.

אסיים במילות ההפטרה האשכנזית לפרשתנו. מי ייתן שיקוים בנו ובמדינתנו במהרה חזון הנביא עמוס:

הנה ימים באים נאם ה'
ונגש חורש בקצר
ודרך ענבים במשך הזרע
והטיפו ההרים עסיס
וכל הגבעות תתמוגגנה.
ושבתתי את שבות עמי ישראל
ובנו ערים נשמות
וישבו ונטעו כרמים
ושתו את יינם ועשו גנות
ואכלו את פריהם.
ונטעתים על אדמתם
ולא ינתשו עוד מעל אדמתם
אשר נתתי להם
אמר ה' אלהיך.
(עמוס, יג-טו)

¹ <http://www.benyehuda.org/ginzburg/Gnz009.html>

